

یثاق طلبگی

دفتر اول

رسم طلبگی

مولف:

محمد عالم زاده نوری

مؤسسه تحقیقاتی و فرهنگی

دفتر امور تربیت اخلاقی

سرشناسه : عالم زاده نوری ؛ محمد ؛ ۱۳۴۹
عنوان و نام پدیدآور : درسنامه میثاق طلبگی ، مؤلف محمد عالم زاده نوری
به سفارش و نظارت دفتر امور تربیت اخلاق ؛ وزارت تهذیب حوزه علمیه .
مشخصات نشر : قم : مرکز مدیریت حوزه علمیه ؛ ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری : ۱۴۲ ص .
شابک : ۷ - ۴۲ - ۷۵۵۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
موضوع : روحانیت -- ایران -- اخلاق حرفه ای
موضوع : شیعه -- ایران -- روحانیت -- اخلاق اسلامی
موضوع : طلاب -- راه و رسم زندگی
شناسه افزوده : مرکز مدیریت حوزه های علمیه
شناسه افزوده : مرکز مدیریت حوزه های علمیه . دفتر امور تربیت اخلاقی
رده بندی کنگره : ۱۳۹۲ ۴ ۵ ۶۲۵ / ۷ BP۲۵۴
رده بندی دیویی : ۷۹۲/۶۵۶
شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۱۵۳۸۳

میثاق طلبگی

دفتر اول : رسم طلبگی

به سفارش و نظارت :

دفتر امور تربیت اخلاقی معاونت تهذیب حوزه‌های علمیه

مؤلف: محمد عالمزاده نوری

ناشر: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

نوبت چاپ: تابستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰۰

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

طبعه آرای و طراحی جلد فرهود مقدم

شابک: ۷-۴۲-۷۵۵۰-۶۰۰-۹۷۸

* همه حقوق برای دفتر امور تربیت اخلاقی محفوظ است *



دفتر امور تربیت اخلاقی

نشانی: قم، خیابان شهداء (صفائیه)، کوچه ۳۷ پلاک ۱۶

تلفن و دورنگار ۰۲۵-۳۷۸۴۱۱۶۴

کد پستی: ۳۷۱۳۷۵۵۵۱۸

www.tahzib-howzeh.ir

مرکز بخش:

انتشارات مرکز مدیریت حوزه علمیه

۰۲۵ - ۳۷۷۴۸۳۸۳

فهرست مطالب

۱۳.....	مقدمه
۱۵.....	پیش گفتار
۲۳.....	فصل اول: هویت صوفی طلب و نهایی طلبگی
۲۵.....	الف) فلسفه پیدایش و رسالت روحانیت
۲۳.....	ب) کار طلبگی
۳۷.....	ج) نصاب طلبگی
۴۴.....	د) آینده کاری طلبه
۴۹.....	پرسش
۵۱.....	فصل دوم: طلبه در دوره رشد و تحصیل
۵۲.....	ضرورت تحصیل
۵۳.....	الف) ارزش تفقه
۵۴.....	ب) سربازان نبرد فرهنگی
۵۵.....	ج) نهال فروشی حوزه
۵۷.....	د) ثمرات متفاوت
۵۸.....	ه) یاوران امام عصر علیه السلام
۶۱.....	پرسش

فصل سوم: ویژگی‌های کنونی حوزه..... ۶۳

الف) کمبود منابع انسانی در حوزه..... ۶۳

ب) حوزه، بهترین پایگاه آشنایی با دین..... ۶۸

پرسش..... ۷۱

فصل چهارم: روند کلی فعالیت‌های طلبه..... ۷۳

الف) دوران زندگی حوزویان..... ۷۴

ب) دوره رشد و تحصیل..... ۷۵

ج) مالیت‌های فرهنگی در برنامه عملی طلبه..... ۷۷

پرسش..... ۸۱

فصل پنجم: کارآمدی اجتماعات مذهبی..... ۸۳

الف) کارآمدی در فهم دین و تشخیص بدعت از سنت..... ۹۶

ب) کارآمدی در انتقال معارف و ابعاد دین..... ۹۷

ج) کارآمدی در تربیت..... ۱۰۰

د) کارآمدی در مهارت‌های عمومی..... ۱۰۰

ه) به دست آوردن کارآمدی..... ۱۰۱

پرسش..... ۱۰۳

فصل ششم: طلبه و انقلاب اسلامی..... ۱۰۵

پرسش‌ها..... ۱۰۶

مبانی..... ۱۰۷

حقیقت انقلاب و ماهیت «طلبة انقلابی»..... ۱۱۳

ویژگی‌های طلبة انقلابی..... ۱۲۲

اعتقاد به حضور حداکثری دین در اداره جامعه..... ۱۲۲

۱۲۴.....	مجاهدات و استقامت
۱۲۶.....	هدفمندی و رسالت‌مداری
۱۲۸.....	اصلاح، تحول خواهی و پیش‌برندگی
۱۳۰.....	نگاه کلان، بین‌المللی و تاریخی
۱۳۲.....	دشمن‌شناسی
۱۳۳.....	اعتماد، سنن الهی
۱۳۵.....	ارائه جمعی و فعالیت گروهی و ساختارمند
۱۳۹.....	آشنایی تخصصی با معارف دینی
۱۴۰.....	دیگر صفات
۱۴۰.....	طلبه انقلابی چه پرورش می‌دهد
۱۴۲.....	انقلابی بودن؛ وظیفه همگانی یا انفرادی
۱۴۵.....	معرفی منابع
۱۴۸.....	کتاب نامه

مقدمه:

وَمَنْ أَسْنُنْ قَوْلًا مِّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمَلٍ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ.^۱

مسیر علم آموزی و عمل به دستورات دینی و پاسداری از مرز دین و باورهای اسلامی
مسیر انبیا و اولیا و بندگان برگزیده خدا است. طلاب علوم دینی که قدم در میدان علم و
عمل میگذارند از مصادیق ایه فوق را از پرتو بندگان خدا هستند. طلاب راستین علوم
دینی، هم دعوت به سوی خدا می کنند و اراء عمل صالح اند و هم در گفتار و رفتار
تسلیم دستورات دین و از مصادیق مسلمان واقعی می باشند. آگاهی طلاب از رسالت
حوزه و زئی طلبگی و ارزش و جایگاه سربازی حضرت ولی عصر (عج) شناخت آنها را
نسبت به خود و ارزش و جایگاه مسئولیت سنگینی که بر عهده گرفته اند بیشتر می کند
و این شناخت در ایجاد روحیه کرامت و خودباوری و ایجاد انگیزه در التزام به اقتضائات
طلبگی بسیار مؤثر است.

دفتر امور تربیت اخلاقی معاونت تهذیب در نظر دارد با استعانت از خداوند
متعال و توجهات خاصه حضرت ولی عصر (عج) و با بهره گیری از عالمان فاضل
و کارشناسان تربیت اخلاقی در ایجاد بینش صحیح نسبت به راه و رسم طلبگی

۱. و کیست خوش گفتارتر از آن کس که به سوی خدا دعوت نماید و کار نیک کند و گوید من [در برابر خدا] از
تسلیم شدگانم. (فصلت، آیه ۳۳)

تدابیری اتخاذ نماید. چاپ مجموعه کتاب‌های «میثاق طلبگی» و برپایی دوره تربیت اخلاقی با همین نام برای طلاب جدید الورد در راستای همین هدف است. دفتر امور تربیت اخلاقی وظیفه خود می‌داند از فاضل ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین محمد عالم زاده نوری که از سالیان متمادی دغدغه ارتقای سطح بینش و خودباوری طلاب را داشته و با قلمی روان و اشرافی کامل نسبت به فضایل طام‌گی، برای آشنایی طلاب با نظام حوزه، اقدام به تدوین کتاب حاضر نمود، تقدیر و تشکر نماید.

دفتر امور تربیت اخلاقی

معاونت تهذیب حوزه‌های علمیه

www.ketab.ir

پیشگفتار

حوزه‌های علمیه شیعه همواره کانون تربیت نخبگان و فرزانهانی بوده که رسالت پاسداری از معارف اسلامی و انتشار آن را در طول اعصار و قرون بردوش داشته‌اند. دانشمندانی که با تسلط بر علم و کلام و قلم، به احیا و اصلاح جوامع انسانی همت گمارند و واسطه فیض رسالت پروردگار خدا و کسب معرفت و بصیرت گردند.

آیین آسمانی اسلام که با ندی «إِنَّمَا بِرَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» بر کره خاکی فرود آمد، چنان بر تربیت این مرزبانان اعتقاد و تمرین از انبیا و ائمه نهاد که به اندک زمانی، وجهه غالب اجتماع اسلامی، وجهه علم‌آزوی و دانش‌پژوهی گشت و در دامان گسترده آن، حوزه‌های پژوهش علمی و دانش‌های فیوان اسلامی پدید آمد. قرآن کریم خود بنیانگذار حوزه‌های اسلام‌پژوهی و اسلام‌گستری بود و در حدیث «لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ»^۱ صادر کرد. پیام‌آور این کتاب دانستندان دینی را مثال ستارگان آسمان دانست که بدان‌ها تاریکی‌ها زدوده می‌شود.^۲

امیرمؤمنان (علیه السلام) در خطاب معروف خود به کمیل هر آن کس را که ندانست دانشمند ربانی و نه دانش‌آموز در راه رستگاری باشد، فرومایه‌ای ناچیز می‌شمارد که به هر

۱. تا [دسته‌ای بمانند] در دین آگاهی پیدا کنند و قوم خود را وقتی به سوی آنان بازگشتند بیم دهند باشد.

(توبه، ۱۲۲)

۲. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ مَثَلَ الْعُلَمَاءِ فِي الْأَرْضِ كَمَثَلِ النُّجُومِ فِي السَّمَاءِ يُهْتَدَى بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ (منية

المريد، ص ۱۰۴)

بانگی و باهربادی به سویی روان گردد.^۱

«حوزه علمیه» مرکزپرورش آن دانشمندان ربانی است و «طلبه» همان آموزنده و جوینده‌ای که در مسیر «شدن» قرار گرفته است. طلبه امروز رهبر دینی و پیشوای فکری فردای جامعه است و گنجینه‌ای در اختیار دارد که بهره‌مندی از آن معماری «تمدن بزرگ اسلامی» را در جامعه جهانی ضمانت می‌کند.

انانی که معنای عمیق انتظار را به خوبی آموخته‌اند و چشم به راه پیدایش آن فردای تابناک در جهان غم‌زده امروزند، تربیت این نخبگان و فرزندان و مصلحان اجتماعی را جز از حوزه‌های علمیه و از سیمای همین طلبه‌های امروز سراغ نمی‌گیرند. بی‌تردید تلاش برای پرورش جامع طلاب و خدمت به فرایند رشد و تعالی آنان، مسیر آن آرمان جهانی را هموار می‌سازد و آن افق تابناک را نزدیک‌تر می‌سازد.

طلاب علوم دینی که به سرفرازای امام عصر (عج) و پاسداری از آیین حیات‌آفرین الهی، متاع اندک دنیا را ناکرده و از برخورداری‌ها و نعمت‌های آن چشم پوشیده و در یک معامله بزرگ با خدا، به سوی حوزه‌های علمیه رو کرده‌اند، طی سال‌های متمادی و در یک فرایند پر پیچ و خم دشوار، گوهر وجود خود را در کانون آموزش و پرورش حوزوی جلا بخشیده و به مرزهای مشعل‌داران هدایت و سفیران دین آسمانی خواهند شد.

این فرایند طولانی مدت در میانه راه با مشکلات و آسیب‌های فراوانی روبرو است و جز به صبر و بصرو معرفت و استقامت کامل نخواهد شد.

وَلَا يَحْمِلُ هَذَا الْعَلَمَ إِلَّا أَهْلُ الْبَصَرِ وَالصَّبْرِ^۲

این پرچم را حمل نمی‌کند، مگر اهل بصیرت و صبر.

۱. النَّاسُ ثَلَاثَةٌ قَالِمٌ زَبَانِيٌّ وَمُتَقَلِّمٌ عَلَى سَبِيلِ نَجَاةٍ وَهَمَّجٌ زَعَاغٌ. (نهج البلاغه، حکمت ۱۴۷)

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۷۳.

از این رو طلبه باید پیش از ورود به طلبگی و همواره در حین آن، بصیرت و معرفت لازم را برای این حرکت مقدس کسب کند. امام صادق (ع) فرمودند:

الْعَامِلُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ الطَّرِيقِ لَا يَزِيدُهُ سُرْعَةُ السَّيْرِ إِلَّا بُعْدًا^۱

کسی که بدون بصیرت عمل کند، مانند کسی است که در بی‌راهه می‌رود. هرچه سریع‌تر حرکت کند دورتر می‌گردد.

امام علی (ع) نیز به کمیل فرمودند:

يَا كَمِيلُ مَا مِنْ حَرَكَةٍ إِلَّا وَأَنْتَ مَحْتَاجٌ فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ^۲

کمیل! هیچ حرکت رفتاری نیست مگر آنکه تو در آن نیاز به معرفت داری.

برای تبیین نیاز به بصیرت و راه‌یابی در پیش‌نداریم. به دلیل عقلانی و تجربی نیز می‌توان نیاز به بصیرت را بیان داد. همه ما وقتی وارد محیط جدیدی می‌شویم تلاش می‌کنیم «دید کامل و اطلاعات جامعی» از آن به دست آوریم که در استفاده بهینه از آن محیط موفق‌تر باشیم. احتمالاً همه ما زمانی که برای اولین بار به مدرسه علمیه وارد شدیم در جست‌وجوی امکانات مدرسه، مراکز ادارات، جهت قبله، محل کتابخانه، نمازخانه، پارکینگ، حمام و... زمانی را صرف کرده‌ایم و اکنون اگر سبب آن زمان نیز خرسندیم. با اینکه نهایت استقرار ما در آن مدرسه بیش از چند سال نیست.

کسی که طلبگی را برای آینده خود برگزیده است، در فضایی محدود پانهاد که حدود شخصیت سال در آن استقرار خواهد داشت و آینده شخصیت و سبب - بلکه آخرت و ابدیت خود - را بدان رقم خواهد زد؛ از این جهت برای حیات و پروری خود نیاز به معرفت دارد. یعنی همان دید کامل و اطلاعات جامع را نه تنها در مورد فضای مادی و داخلی مدرسه علمیه بلکه برای کل حوزه باید به دست آورد تا بهره‌ا از حوزه

۱. کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۴۳.

۲. ابن شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۱۷۱.

کامل تر شود. طلبه با ورود به عالم طلبگی نقشه‌ای برای تمام عمر خود می‌کشد. بنابراین لازم است که متناسب با این سرمایه عظیم شخصیت ساله آگاهی‌های لازم را کسب کند و به فراز و فرود نظام روحانیت آشنا گردد.

بصیرت به معنای چشم باز داشتن و از بالا نگاه کردن است. وقتی صحنه‌ای را از بالا نگاه می‌کنیم، اشراف و احاطه ما بسیار بیش از زمانی است که از درون به آن می‌پردازیم. وقتی وارد شهری می‌شویم آسان‌ترین راه برای آشنایی با آن، تهیه نقشه است، نه گشت و گذار لذت بخش در آن. تهیه نقشه شهر، نگاه به شهر از بالا، یعنی از چشم یک پرنده یا از داخل هواپیماست، و این به معنای صرف نظر از جزئیات و پرداختن به روابط و نسب کلان است. در مقابل، گشت و گذار در شهر به معنای دقت در جزئیات است که انرژی و زمان فراوانی می‌طلبد و در نهایت نیز معلوم نیست تجسم درستی از شهر را می‌پدید آورد؛ بلکه گاهی حیرت نیز می‌آفریند. امام علی (علیه السلام) به حارث بن حوط فرمود:

يَا حَارِثُ إِنَّكَ نَظَرْتَ تَحْتَكُ وَكَمْ تَنْظُرُ فَوْقَكَ فَحَرِّثْ!

ای حارث تو به زیر پایت نگاه کرده‌ای، بالا را ندیده‌ای، لذا حیران و سرگردان شده‌ای.

برای ایمنی از این حیرت و سرگردانی به معرفت نیاز داریم یعنی باید حوزه علمیه را فارغ از همه جزئیات از نقطه‌ای بسیار بالا ببینیم و روابط و نسبت‌های کلان آن را به خوبی بشناسیم.

شاید طلبه‌هایی را دیده باشیم که پس از سال‌ها تحصیل پرنشاط و تلاش فراوان علمی به کارهایی مانند فعالیت‌های خدمتاتی، ویراستاری و کارمندی روی آورده‌اند. کارهایی که با رسالت اصیل حوزه‌های علمیه و با حجم تحصیل و تلاش

طلبه در دورهٔ رشد تناسب ندارد و امتداد آرمان این نهاد به شمار نمی‌رود. این رخداد نامبارک، برخاسته از عدم بصیرت صنفی و فراموشی هویت یا غفلت از آن است. بحران تصمیم‌گیری و نازل بودن سطح انتخاب در میان طلاب نیز ناشی از همین کاستی و مولود عدم تثبیت هویت در ساختار روانی آنان است.

این دغدغه که «آیا طلبه بهرهٔ اجتماعی خوبی خواهد داشت و ثمرهٔ ویژه‌ای بر وجود او مرتب خواهد شد؟» و این شبهه که «آیا این همه درس و بحث و تحصیل و تلاش به خدماتی که در آینده بردوش طلبه نهاده می‌شود و از او انتظار می‌رود تناسب دارد یا نه؟» و این اندیشه که «در شرایط موجود جامعه، بستر کدام خدمت بزرگ اجتماعی برای طلبه فراهم است؟» و... همه از مقولهٔ هویت صنفی طلبه است.

این نگرانی‌ها و ابهامات - خصوصاً در آغاز طلبگی - بسیار است. اینکه «طلبه برای سامان‌دهی فعالیت‌های خود و بهره‌مندی بهینه از طلبگی‌اش به دنبال چه باشد؟»، «چگونه و چه میزان درس بخواند؟»، «چه موقع و با چه کسی ازدواج کند؟»، «چه شرایط خاصی را برای زندگی در نظر گیرد؟»، «چگونه استعداد خود را تشخیص دهد؟»، «از مراکز تخصصی و مؤسسات وابسته به حوزه استقبال کند یا نکند؟»، «چه زمانی ملبس شود؟»، «از چه زمانی و به چه طریقی به تبلیغ رود؟» و... پرسش‌هایی در این زمینه است.^۱

بررسی این مسائل دوگونه است؛ صورت اول این است که هریک از آنها از نگاه مسئولان، متولیان، مدیران، کارگزاران، مراجع و خلاصه کسان مهم دیگر حل شود. در این بررسی، وظایف دیگران کشف می‌شود و انواع اقداماتی که آن دیگران در جهت اصلاح شرایط موجود می‌توانند انجام دهند پیشنهاد می‌گردد؛ اقداماتی که اگر صورت پذیرد زمینهٔ رشد و تربیت بهینهٔ طلبه فراهم‌تر و احتمال رسیدن او به اهداف

۱. فهرست بلندی از این موضوعات را در دفتر اول از کتاب راه و رسم طلبگی ببینید.

بلند، بیشتر می‌شود. حاصل این بررسی‌ها مجموعه پیشنهادهایی است که باید به همان مسئولان و مدیران عرضه شود تا اگر فرصت مطالعه یا امکان و اختیار اجرای آن را داشته باشند، با اجرای آن امید بهبود وضع کنونی پدید آید. در این موارد تنها در صورتی مشکلات و محدودیت‌های ما کم می‌شود که دیگران اقدامی و حرکتی داشته باشند و به وظایف خود عمل کنند. صورت دیگر، حل مسئله و ارائه راهکار برای شخص طلبه بدون در نظر گرفتن اراده دیگران است. در این نگاه فرض می‌شود که دیگران، برای طلبه هیچ اقدامی نمی‌کنند و لاف‌زدن در زمان‌های نزدیک، وضعیت موجود تغیر چشم‌گیری نخواهد داشت، آن‌گاه وظیفه طلبه و مهم‌ترین یا مؤثرترین اقدامات او در چنین ظروفی - یعنی در حوزه اراده او نه دیگران - کشف خواهد شد.

در نگاه اول مشکل دیگران حل می‌شود اما در نگاه دوم مشکل طلبه مد نظر قرار گرفته است، از این رو توصیه‌های برآمده از این نگاه خطاب به شخص طلبه است نه دیگران. به او توصیه می‌شود که از همه دیگران قطع امید کند و انتظار یاری از آنان نداشته باشد و با استفاده از امکان و فرصتی که خود در اختیار دارد و در همین نظام موجود با بهترین برنامه‌ریزی و با بهترین سطح شکوفایی دست یابد. گویا هر مشاور در برخورد با مخاطب و مراجع خود چنین رویکردی را باید برگزیند زیرا رویکرد اول از زبان مشاور، به احساس درماندگی و ابراز ناتوانی منتهی می‌گردد و جز معنای ناله کردن یا هم‌ناله شدن ندارد؛ اما رویکرد دوم جلوی ناله را می‌گیرد و راه‌گشودن گره‌ها را به دست همت و اقدام و مجاهدت می‌نمایاند. دفتر حاضر با چنین رویکردی نگاشته شده و به همین جهت تنها با طلاب مبتدی - نه مسئولان و کارگزاران حوزه - سخن می‌گوید.

این اثر گزیده و بازنگاری آثار قدیم نگارنده خصوصاً کتاب راه و رسم طلبگی است؛ البته یک فصل جدید با عنوان «طلبه و انقلاب اسلامی» به آن افزوده شده که برای اول بار نشر می‌یابد. غرض اصلی از تدوین این نوشتار «اعطای بینش کلی نسبت به هویت

طلبگی و برنامه‌ریزی صحیح به طلاب ورودی جدید حوزه‌های علمیه است و تلاش شده به اصلاح پاره‌ای از تصورات، مفروضات و انتظارات پیشین طلبه - که ناشی از آشنایی سطحی با حوزه است - بپردازد. امید که پرتو عنایات آفتاب چهاردهم علیه السلام بر این اثر ناچیز بتابد و مورد قبول پروردگار قرار گیرد. ان شاء الله

در پایان از دفتر مطالعات تهذیبی و تربیتی معاونت تهذیب که بازبینی، اصلاح و ریرایش اثر حاضر را بر عهده داشت و نیز دفتر امور تربیت اخلاقی معاونت تهذیب که تدوین اثر حاضر به سفارش آن دفتر بوده، صمیمانه سپاسگزارم.

محمد عالم‌زاده نوری

تابستان ۱۳۹۵